

J. CLAESEN, B. VAN GENECHTEN,
G. VERBEELDEN, N. PIL, E. DIRIX & A. SYS

Titel

Archeologienota zonder ingreep in de bodem. Kessel-Lo – Overwiningsstraat

Auteur(s)

Jan Claesen, Ben Van Genechten, Giel Verbeelen, Nathalie Pil, Evelien Dirix en Annelien Sys

Opdrachtgever

Wouter en Sofie Vandenbussche - Lietaert

Projectnummer

2017B293

Plaats en datum

Kortenaken, maart 2017

Reeks en nummer

ARCHEBO rapport 2017B293

ISSN 2034-5615

© 2017 ARCHEBO bvba

ARCHEBO aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd of aangepast worden, opgeslagen worden in een geautomatiseerd gegevensbestand, en/of openbaar gemaakt worden in enige vorm of wijze ook, elektronisch, mechanisch, door fotokopie of enige andere wijze, zonder voorafgaandelijke toestemming van de opdrachtgever.

INHOUD

1	Inleiding	4
1.1	<i>Algemeen</i>	<i>4</i>
1.2	<i>Beschrijving onderzoeksopdracht</i>	<i>4</i>
1.3	<i>Doelstellingen</i>	<i>7</i>
1.4	<i>Onderzoeksvragen</i>	<i>7</i>
2	Huidige & toekomstige situatie	8
2.1	<i>Huidige situatie</i>	<i>8</i>
2.2	<i>Toekomstige situatie</i>	<i>10</i>
3	Bureauonderzoek	11
3.1	<i>Landschappelijke & bodemkundige situering</i>	<i>11</i>
3.2	<i>Archeologische en erfgoedkundige data</i>	<i>18</i>
3.3	<i>Historiek en cartografische bronnen</i>	<i>20</i>
3.4	<i>Archeologische verwachting</i>	<i>25</i>
4	Resultaten bureauonderzoek	26
4.1	<i>Algemeen</i>	<i>26</i>
4.2	<i>Beantwoording onderzoeksvragen</i>	<i>26</i>
4.3	<i>Samenvatting / assessment bureauonderzoek</i>	<i>27</i>
4.4	<i>Programma van maatregelen</i>	<i>28</i>
5	Bibliografie	29
6	Figurenlijst.....	30
7	Plannenlijst.....	31

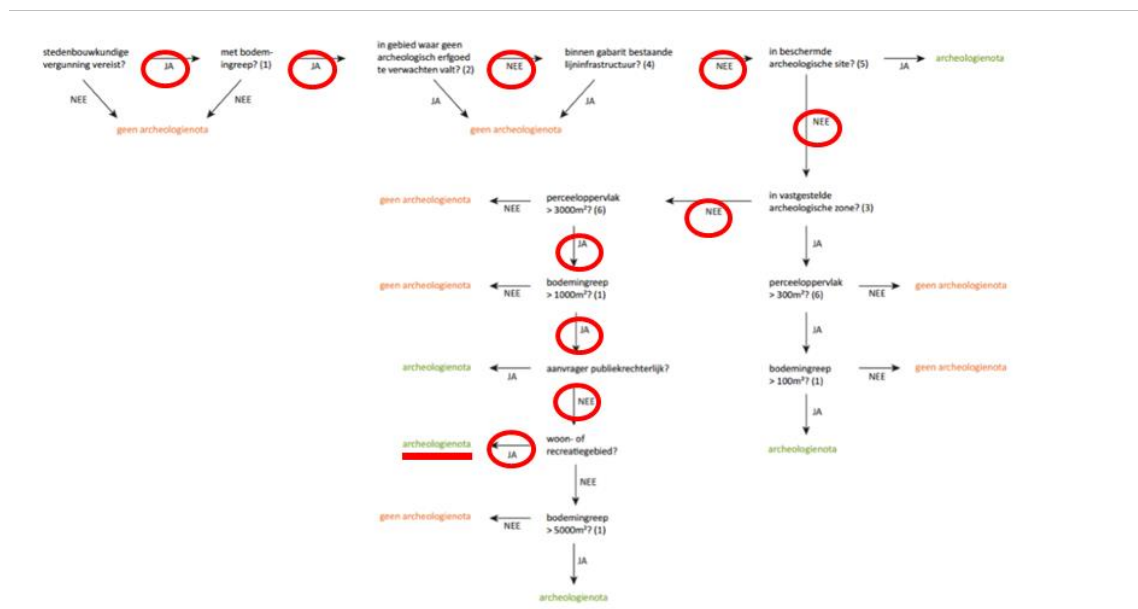
1 INLEIDING

1.1 ALGEMEEN

Bij het aanvragen van een stedenbouwkundige vergunning of een verkavelingsvergunning kan het zijn dat het toevoegen van een archeologienota aan de aanvraag verplicht wordt gesteld. De archeologienota wordt geschreven door een erkend archeoloog en bevat de resultaten van een archeologisch vooronderzoek en een advies voor vrijgave of eventueel vervolgonderzoek.

Het toevoegen van een archeologienota aan een stedenbouwkundige vergunning is afhankelijk van een aantal criteria (Figuur 1):

- De totale oppervlakte van de percelen
- De oppervlakte van de geplande bodemingrepen
- De ruimtelijke bestemming van het terrein
- De ligging van het terrein binnen of buiten een archeologische zone of de site volgens de inventaris

Figuur 1: Criteria bij een stedenbouwkundige vergunning.

1.2 BESCHRIJVING ONDERZOEKSOPDRACHT

Naar aanleiding van een stedenbouwkundige vergunning heeft ARCHEBO bvba in opdracht van Wouter en Sofie Vandenbussche - Lietaert een archeologienota opgemaakt voor de percelen aan de Overwinningstraat in Kessel-Lo. Op onderstaande kaarten staat het projectgebied in blauw aangeduid en het onderzoeksgebied in rood. Van het volledige plangebied (in blauw) is reeds een afsplitsing van het terrein verkocht aan Colruyt Group. Deze percelen maken geen deel meer uit van het onderzoeksgebied. Het kadaster heeft de splitsing op recente kaarten nog niet opgenomen. Doordat dit deel geen eigendom meer is van de eigenaar kunnen hiervoor geen maatregelen opgelegd worden.

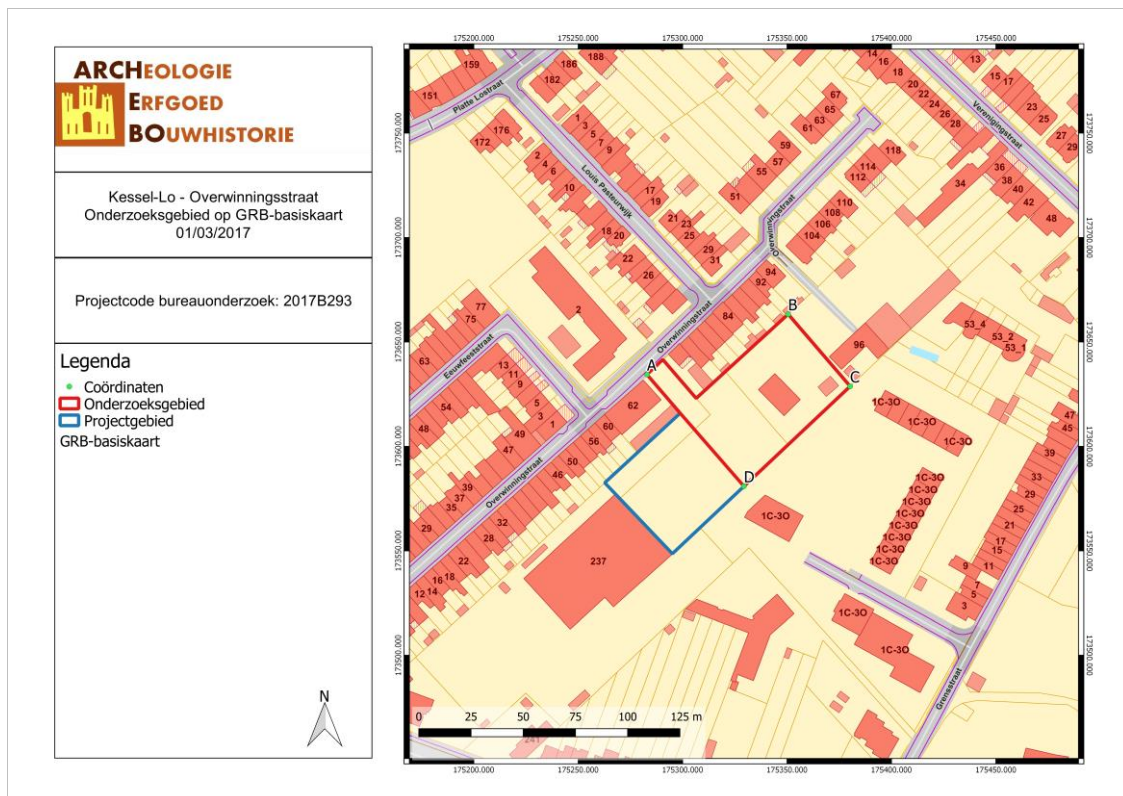
Op het onderzoeksgebied staat de afbraak van de bestaande ééngezinswoning centraal op het terrein en enkele bijgebouwen gepland. Op de percelen komen vijf nieuwbouw ééngezinswoningen met wagen en tuinaanleg.

Aangezien de aanvraag voor een stedenbouwkundige vergunning pas na 1 juni 2016 werd ingediend, is een archeologienota evenwel vereist, zoals vastgelegd in het Onroerenderfgoeddecreet (art. 5.4.1,

5.4.2, 5.4.8 en 5.4.9). Het bureauonderzoek werd uitgevoerd in februari 2017 onder leiding van erkend archeoloog Jan Claesen. Contactpersoon was Wouter Vandenbussche. In de onderhavige archeologienota worden de locatie van het terrein en de reeds uitgevoerde werken geanalyseerd. Deze informatie wordt samen met de resultaten van een archeologisch bureauonderzoek bestudeerd.

Administratieve fiche			
Naam site:	Kessel-Lo – Overwinningstraat		
Onderzoek:	Archeologienota zonder ingreep in de bodem		
Ligging:	Provincie Vlaams-Brabant, Kessel-Lo, Overwinningstraat		
Kadaster:	Afdeling 9, sectie E, perceel 206m3, 206d3 en 210f7		
Coördinaten (zie hoofdstuk 1.2):	A	X	175282.946
		Y	173634.432
	B	X	175350.531
		Y	173663.305
	C	X	175380.215
		Y	173628.789
	D	X	175329.354
		Y	173580.953
Opdrachtgever:	Wouter en Sofie Vandenbussche - Lietaert		
Uitvoerder:	ARCHEBO bvba		
Projectcode bureauonderzoek:	2017B293		
Projectleiding:	Jan Claesen		
Erkenningsnummer projectleiding:	OE/ERK/Archeoloog/2015/00014		
Bewaarplaats archief:	ARCHEBO bvba (tijdelijk)		
Grootte totale projectgebied:	Ca. 5.707m ²		
Grootte onderzoeksgebied:	Ca. 3.476m ²		
Uitvoeringsperiode:	1 tot 10 maart 2017		
Reden van de ingreep	Afbraak van de bestaande ééngezinswoning centraal op het terrein, enkele bijgebouwen en de verwijdering van bomen. Op de percelen komen vijf nieuwbouw ééngezinswoningen met wegenis en tuinaanleg.		
Wetenschappelijke vraagstelling:	Het doel van deze archeologienota is een archeologische evaluatie van het terrein, de geplande werken en impact op het bodemarchief.		
Termen Thesauri:	Bureauonderzoek, verstoring...		

De onderstaande GRB-kadasterkaart en de Orthofoto tonen het onderzoeksgebied op de meest recente stadskaarten en luchtfoto's.

KEOV/17/03/01/1 - Digitale aanmaak

Figuur 2: Situering van het onderzoeksgebied en de coördinaten op de GRB-kadasterkaart (Geopunt, 2017)

KEOV/17/03/01/2 - Digitale aanmaak

Figuur 3: Situering van het onderzoeksgebied op Orthofoto (Geopunt, 2017)

1.3 DOELSTELLINGEN

In het kader van het Onroerenderfgoeddecreet (decreet van de Vlaamse Regering 12 juli 2013) en het Onroerenderfgoedbesluit van de Vlaamse Regering van 16 mei 2014, is de eigenaar en gebruiker van gronden waarop zich archeologische waarden bevinden verplicht deze waarden te behoeden en beschermen voor beschadiging en vernieling. In het licht van de bestaande wetgeving heeft de opdrachtgever beslist eventuele belangrijke archeologische waarden te onderzoeken voorafgaande aan de werken. Dit kan door behoud *in situ*, als de waarden ingepast kunnen worden in de plannen, of *ex situ*, wanneer de waarden onomkeerbaar vernietigd worden. Onderdeel van de archeologienota is dat er mogelijkheden gezocht worden om *in situ* behoud te bewerkstelligen en, indien dit niet kan, er aanbevelingen worden geformuleerd voor vervolgonderzoek.

Om vast te stellen of bij werkzaamheden archeologische waarden zullen vernietigd worden, is een archeologisch onderzoek nodig. Er wordt een bureauonderzoek uitgevoerd. Op basis van bekende gegevens van bodemkaarten, uit cartografische en andere historische bronnen en eventueel voorgaand onderzoek in de directe omgeving van het onderzoeksgebied wordt een inschatting gemaakt van het archeologisch potentieel van het onderzoeksgebied. Indien uit deze desktopanalyse blijkt dat er een kans is op het aantreffen van archeologische waarden binnen het onderzoeksgebied, zal de bodem onderzocht worden op gaafheid van het bodemprofiel en de aanwezigheid van archeologische indicatoren.

Deze archeologienota dient bekrachtigd te worden door het Agentschap Onroerend Erfgoed en nadien bij de aanvraag voor de bouwvergunning gevoegd te worden.

1.3.1 Randvoorwaarden

Archeologisch bodemonderzoek kan pas uitgevoerd worden na de sloop van de bestaande gebouwen en de kapping van de aanwezige bomen.

Het slopen van de woning mag enkel gebeuren tot op het maaiveld. Als er kelders of fundamenteën verwijderd moeten worden of uitgegraven, moet dit onder begeleiding van een erkende archeoloog.

Het terrein is voor een deel bebost. Na het verkrijgen van een kapvergunning mogen de bomen maar geroooid worden tot op het maaiveld. Stronken mogen pas verwijderd worden totdat alle archeologische onderzoeken zijn uitgevoerd of in functie ervan. Het verwijderen van de stronken kan leiden tot een verstoring aan het archeologisch archief, wat vermeden moet worden. Het handelt hier dan ook om een archeologienota met uitgesteld vooronderzoek.

1.4 ONDERZOEKSVRAGEN

Tijdens het bureauonderzoek dienen op zijn minst onderstaande vragen beantwoord te worden:

1. *Wat zijn de gekende archeologische en historische gegevens?*
2. *Welke info is er nog te vinden over voormalige constructies op het terrein?*
3. *Welke archeologische structuren kunnen ter hoogte van het onderzoeksgebied verwacht worden op basis van een analyse van historisch kaart- en bronnenmateriaal?*
4. *In welke mate en in welke zones kan er een recente verstoring verwacht worden van archeologisch erfgoed?*

2 HUIDIGE & TOEKOMSTIGE SITUATIE

2.1 HUIDIGE SITUATIE

Het onderzoeksgebied situeert zich achter de bebouwing langs de Overwinningsstraat. De percelen bevinden zich op reeds verkavelde grond met een woning en enkele bijgebouwen. Ze zijn via een toegang verbonden met de Overwinningsstraat.

Figuur 4: Overwinningsstraat (Officeu architects, 2017)

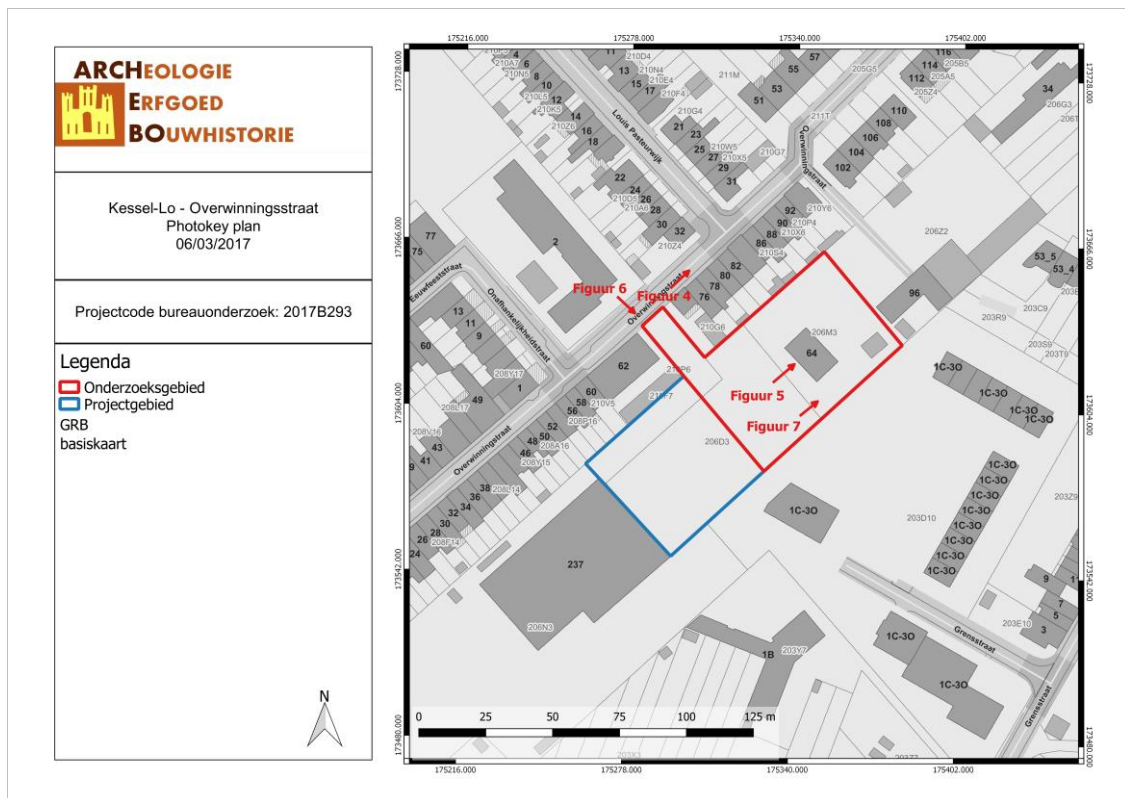
Figuur 5: Bestaande woning (Officeu architects, 2017)

Figuur 6: Toegang (Officeu architects, 2017)

Figuur 7: Bestaande weg van Overwinningsstraat naar woning (Officeu architects, 2017)

KEOV/17/03/06/3 - Digitale aanmaak

Figuur 8: Situering van de foto's op het Photokey plan (Geopunt, 2017)

KEOV/17/03/01/4 - Digitale aanmaak

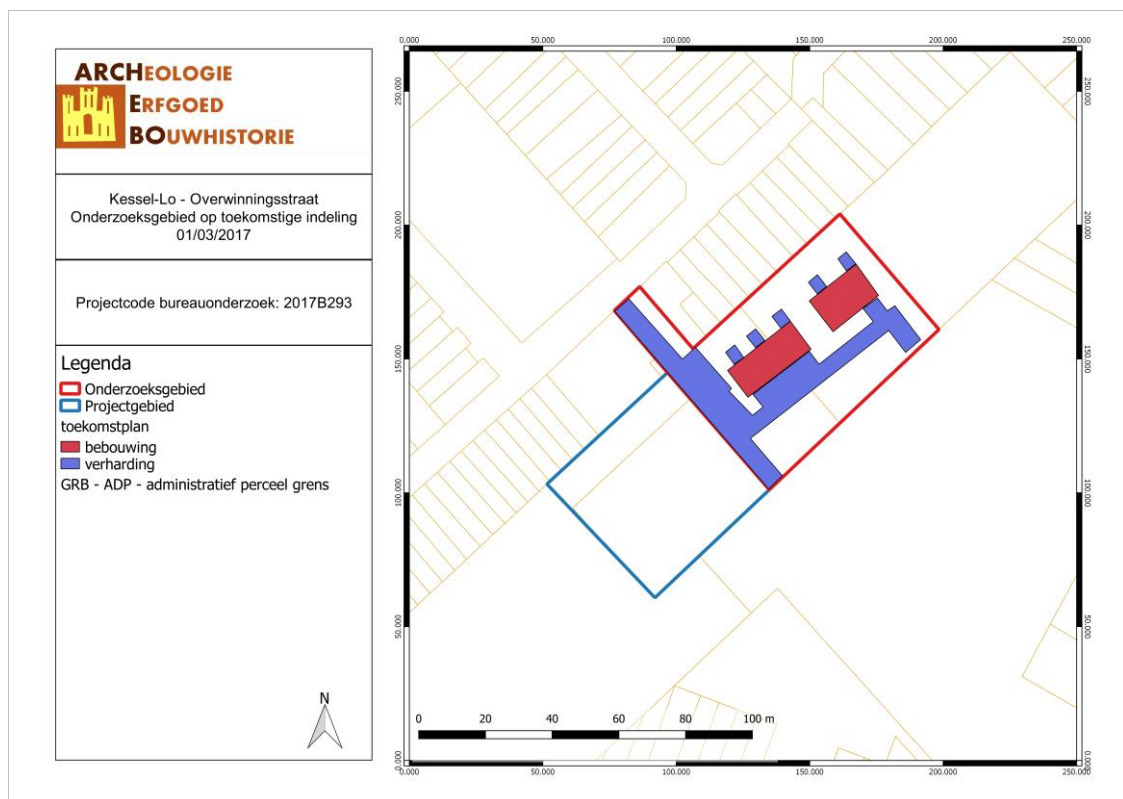
Figuur 9: Situering van het onderzoeksgebied op Orthofoto (Geopunt, 2017)

2.2 TOEKOMSTIGE SITUATIE

De opdrachtgever plant de sloop van de bestaande bebouwing en bomen. Op de percelen komen vijf nieuwbouw ééngezinswoningen met wegenis en tuinaanleg.

Figuur 10: Plannen met de geplande werken (Officeu architects, 2017)

KEOV/17/03/01/5 - Digitale aanmaak

Figuur 11: Situering van het onderzoeksgebied op Toekomstplan (ARCHEBO bvba, 2017)

3 BUREAUONDERZOEK

Het doel van de bureaustudie is de aanwezigheid, aard en bewaringsomstandigheden van de archeologische monumenten te kunnen inschatten, de landschappelijke opbouw van het gebied te kennen, om de impact van de werken op het aanwezige archeologische erfgoed in te schatten en daaruit concrete aanbevelingen te formuleren voor de verdere prospectiestrategie.

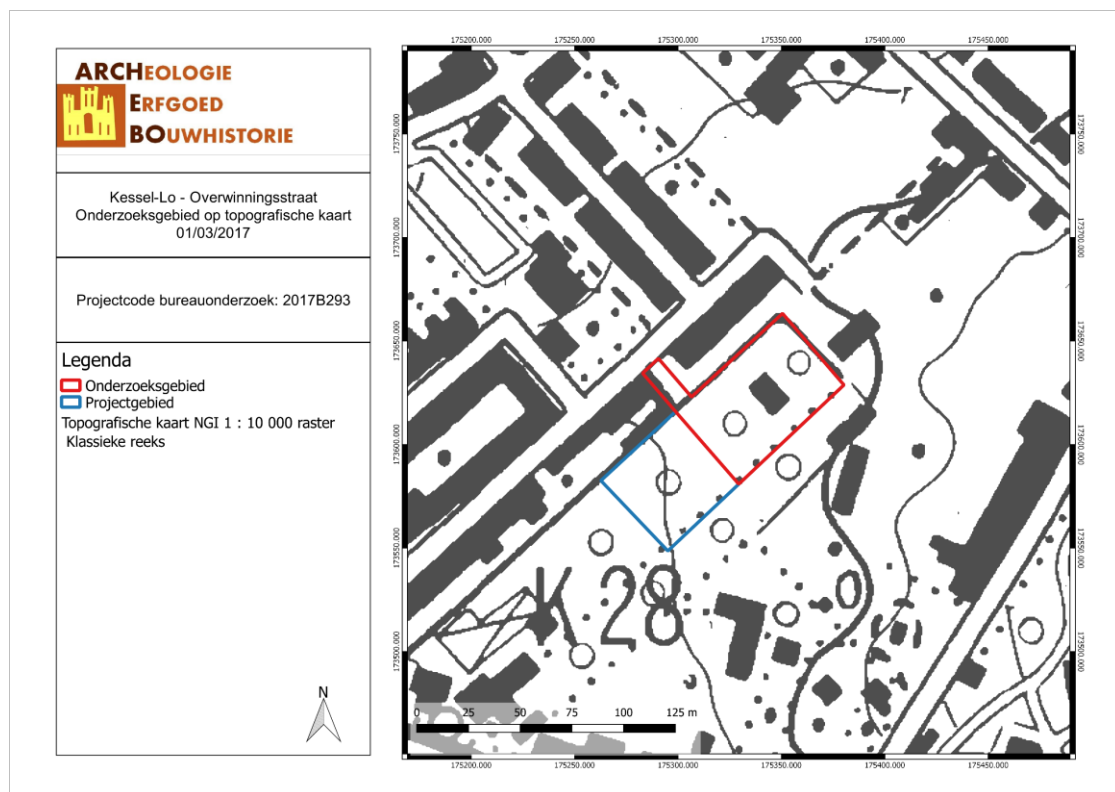
In dit hoofdstuk wordt gebruik gemaakt van alle beschikbare kaarten van het plangebied, te weten de bodemkaart, geologische kaarten, bodemerosiekaart, bodemgebruikskaart en relevante historische kaarten. De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) werd gebruikt als uitgangspunt voor de bestudering van archeologische waarden in de omgeving van het plangebied.

De gebruikte kaarten werden in georeferenciede vorm (Belge Lambert 1972) gebruikt in het programma QGIS. In dit programma werden de genoemde kaarten als lagen toegevoegd teneinde er de huidige en toekomstige situatie op te kunnen weergeven. Het plangebied werd bovendien op alle kaarten geplott om de oriëntatie op de kaarten te vergemakkelijken.

3.1 LANDSCHAPPELIJKE & BODEMKUNDIGE SITUERING

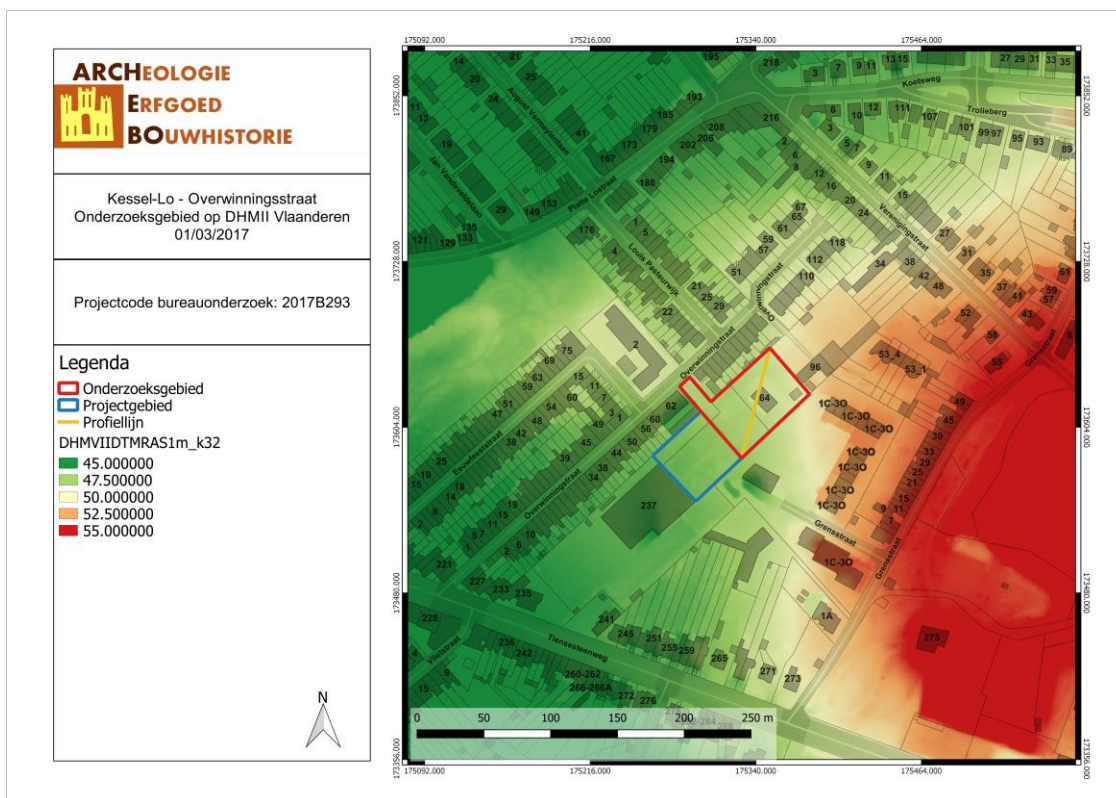
3.1.1 Topografische situering

Het onderzoeksgebied bevindt zich in Kessel-Lo, een deelgemeente van de stad Leuven, in de Belgische provincie Vlaams-Brabant. Kessel-Lo ligt gesitueerd in het Hageland. Het onderzoeksgebied wordt omsloten door de rijbebouwing langs de Overwinningstraat. Volgens het Digitaal Hoogtemodel ligt het onderzoeksgebied tussen ongeveer 45 en 50 meter boven de zeespiegel. Kadastraal gezien ligt het onderzoeksgebied in Afdeling 9, sectie E, perceel 206 m3, 206d3 en 210f7.

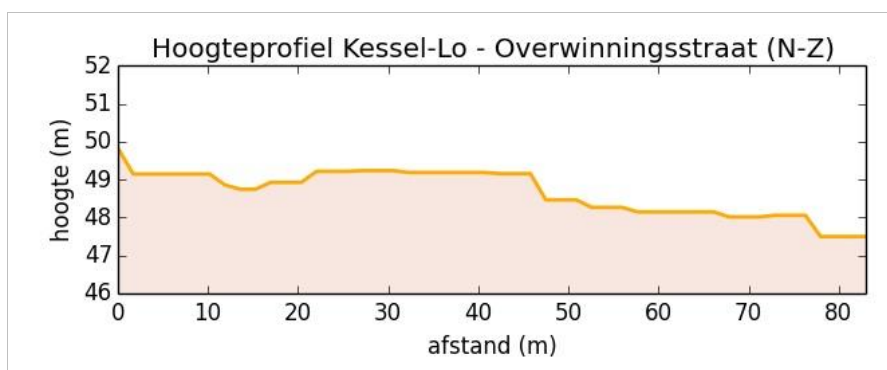
KEOV/17/03/01/6 - Digitale aanmaak

Figuur 12: Topografische kaart met situering van het onderzoeksgebied (Geopunt, 2017).

KEOV/17/03/01/7 - Digitale aanmaak

Figuur 13: Situering van het onderzoeksgebied op het Digitaal Hoogtemodel (Geopunt, 2017).

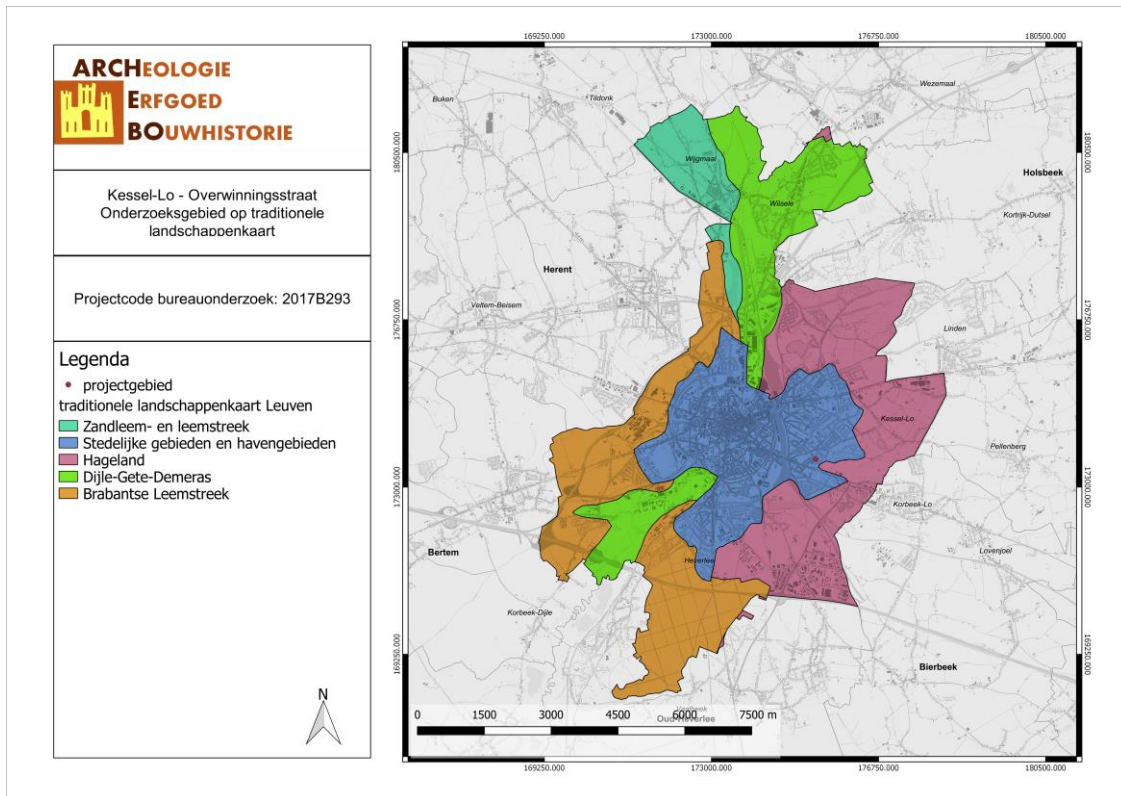

Figuur 14: Hoogteprofiel doorheen het plangebied in N-Z richting (Geopunt, 2017).

3.1.2 Geologie & landschap

3.1.2.1 Fysisch geografisch

De gemeente Kessel-Lo maakt deel uit van de stad Leuven en ligt in de provincie Vlaams-Brabant. In oppervlakte is Kessel-Lo groter dan het centrum van Leuven. Kessel-Lo is één aaneengesloten geheel van woonstraten en wijken die gescheiden is van de binnenstad van Leuven door de spoorweggeul. Het onderzoeksgebied ligt op ongeveer 2 km van het stadscentrum van Leuven en 17 km ten noorden van Tienen. Het onderzoeksgebied is volgens de Traditionele Landschappenkaart gekarteerd als 'Hageland'.

KEOV/17/03/01/8 - Digitale aanmaak

Figuur 15: Het onderzoeksgebied in Kessel-Lo aangegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Geopunt, 2017)

3.1.2.2 Paleogeen & neogeen (Tertiair)

Op basis van de Databank Ondergrond Vlaanderen bevindt het onderzoeksterrein zich binnen de formatie van Sint Huibrechts-Hern. De formatie van Sint Huibrechts-Hern dateert uit het laatste Eoceen tot Vroeg Oligoceen (circa 32 miljoen jaar geleden). Ze komt voor in het noordoosten van België. De formatie wordt verdeeld in twee leden. Ten eerste het zeer homogeen kleiig, fijn Grimmertingen zand. Dit zeer fijn kleverig zand is glauconiet- en glimmerhoudend. Hierop bevindt zich het Neerrepn Zand, los fijn zand met sporen van schelpen. De lagen zijn gemiddeld een 20-tal meter dik.¹

¹ LAGA P. en LOUWYE S., 'Paleogene and Neogene lithostratigraphic units (Belgium)', bewerkt door S. Geets, in: *Geologica Belgica*, 4, 2001, p. 142; GULLENTOPS F. en BROOThAERS L., *Overzicht van de geologie van Vlaanderen*, Brussel, 1996, p. 16.

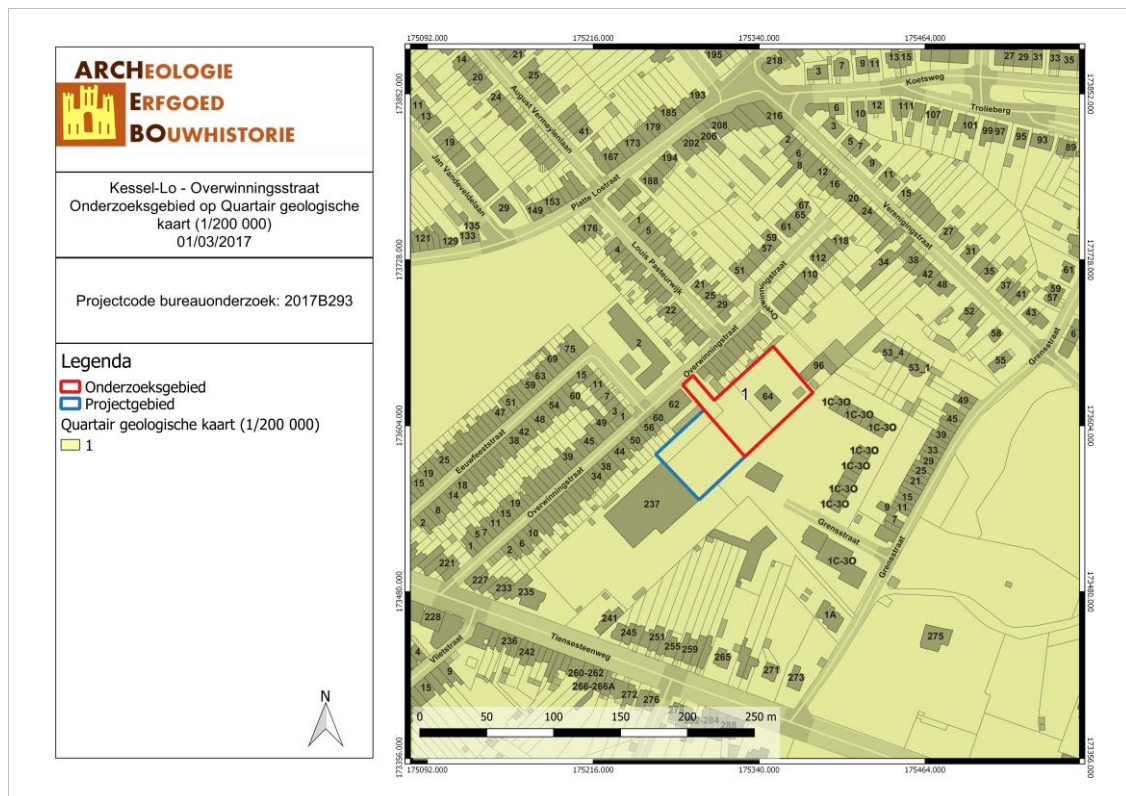
KEOV/17/03/01/9 - Digitale aanmaak

Figuur 16: Situering van het onderzoeksgebied op de Tertiairgeologische kaart (DOV, 2017).

3.1.2.3 Quartair

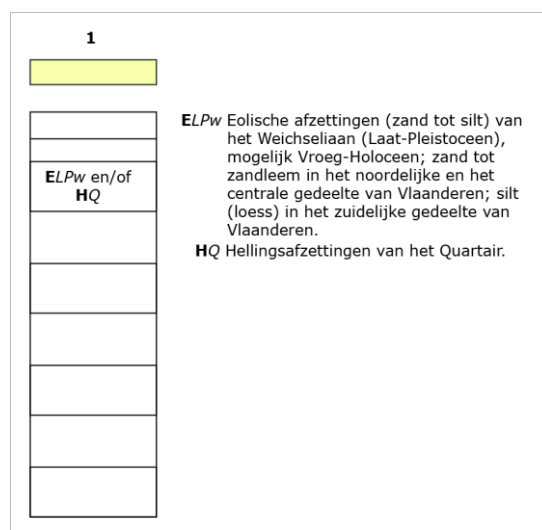
Volgens de Quartair geologische kaart (1/200.000) bevindt het onderzoeksgebied zich volledig binnen type 1. Volgens de profieltypenkaart is het Tertiair afgedekt met Quartaire afzettingen met aan de basis sedimenten van eolische herkomst (eolische afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen)), *ELPw*. De eolische afzettingen bestaan in de regio van het onderzoeksgebied voornamelijk uit zandleem dat is opgebouwd uit afwisseling van dunne laagjes zand (formatie van Wildert) en leem (Brabant Leem).²

² GOOSSENS E., GULLENTOPS F. en VANDENBERGHE N., *Toelichting bij de Quartairgeologische Kaart - kaartblad 32, Leuven*, Leuven, 2007, p. 28.

KEOV/17/03/01/10 - Digitale aanmaak

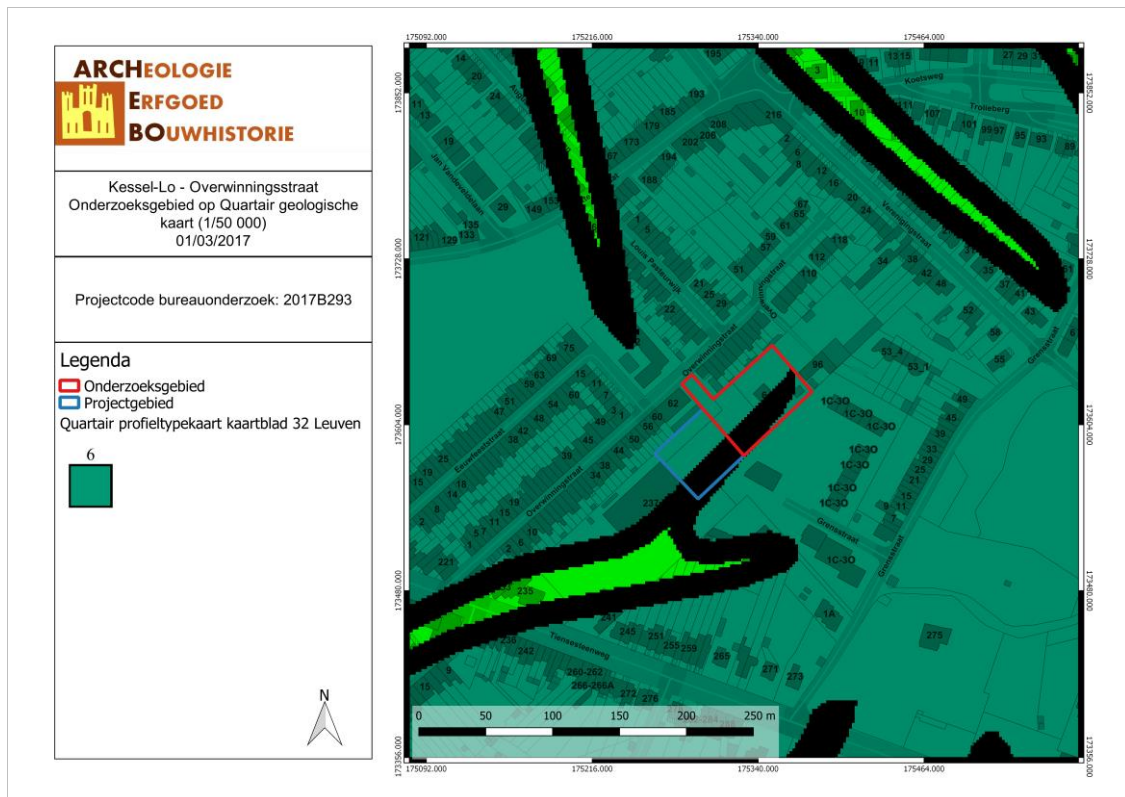
Figuur 17: Situering van het onderzoeksgebied op de Quartairgeologische kaart 1/200.000 (DOV, 2017).

Figuur 18: Uitleg van het type volgens de quartairgeologische kaart, schaal 1/200.000 (DOV, 2017).

Volgens de Quartair geologische kaart (1/50.000) kent het onderzoeksgebied type 6, een zandleemafzetting (f). De eolische zandleemafzettingen zijn van pleistocene ouderdom. Men veronderstelt dat deze van dezelfde ouderdom zijn als het Brabant leem bij de eolische leemafzettingen.

Op sommige plaatsen is dit zandleempakket relatief dik. Dit zandleempakket komt voornamelijk ten noordwesten van Leuven voor en is opgewaaid uit de bedding van de pleistocene laatglaciale Dijle. Deze leemmassa drukt op het onderliggende reliëf en bezit een eigen karakteristieke vorm die herkenbaar is.³

KEOV/17/03/01/11 - Digitale aanmaak

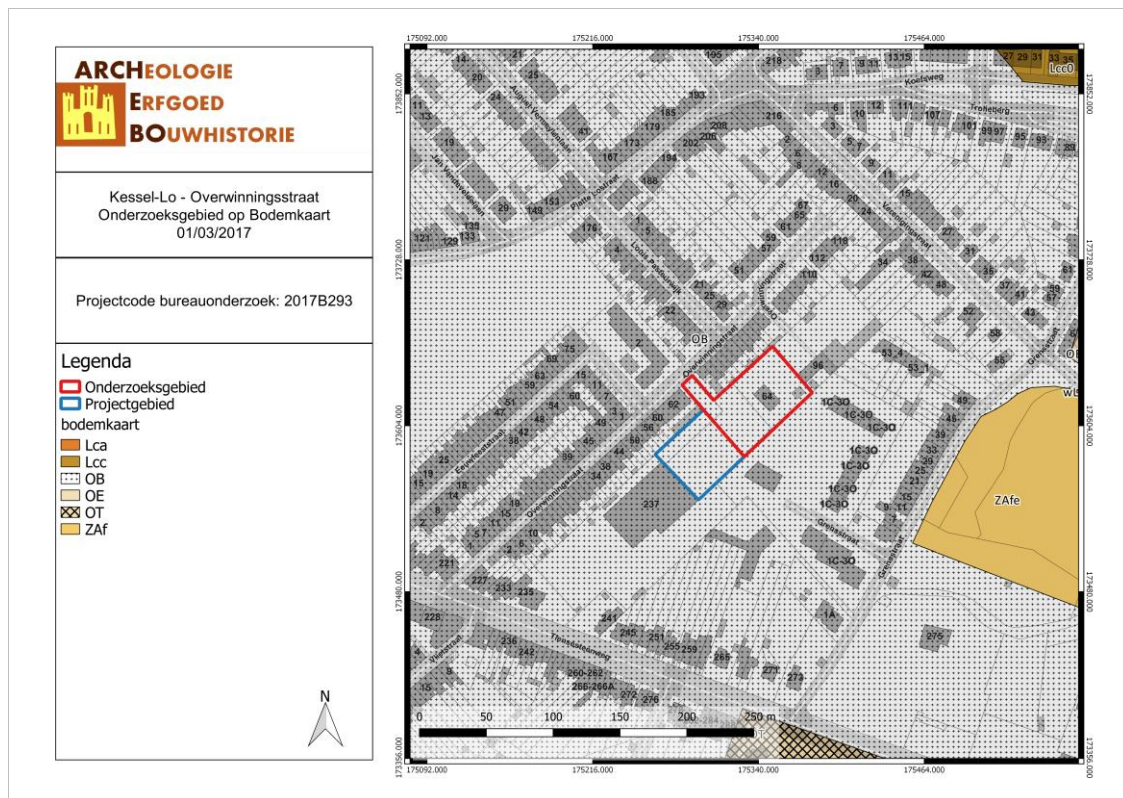
Figuur 19: Situering van het onderzoeksgebied op de Quartairgeologische kaart 1/50.000 (DOV, 2017).

3.1.2.4 Bodem, bodemkundig booronderzoek, erosie & bodemgebruik

Volgens de bodemkaart van Vlaanderen wordt het projectgebied omschreven als OB wat 'onder bebouwing' betekent. Ongeveer 300 meter ten noorden van het onderzoeksgebied komt nog het natuurlijke bodemtype serie Lcc voor. Dit is een zwak gleyige zandleemgrond met een sterk gevlekte textuur B horizont. In type Lcc0, zit een A horizont op meer dan 40 cm.

Ongeveer 200 meter ten oosten van het onderzoeksgebied komt nog het bodemtype serie ZAf voor. Dit is een droge tot matig natte zandgronden met weinig duidelijke humus of/en ijzer B horizont; variëte met diepe B horizont op stenig geelachtig of groenachtig zand.

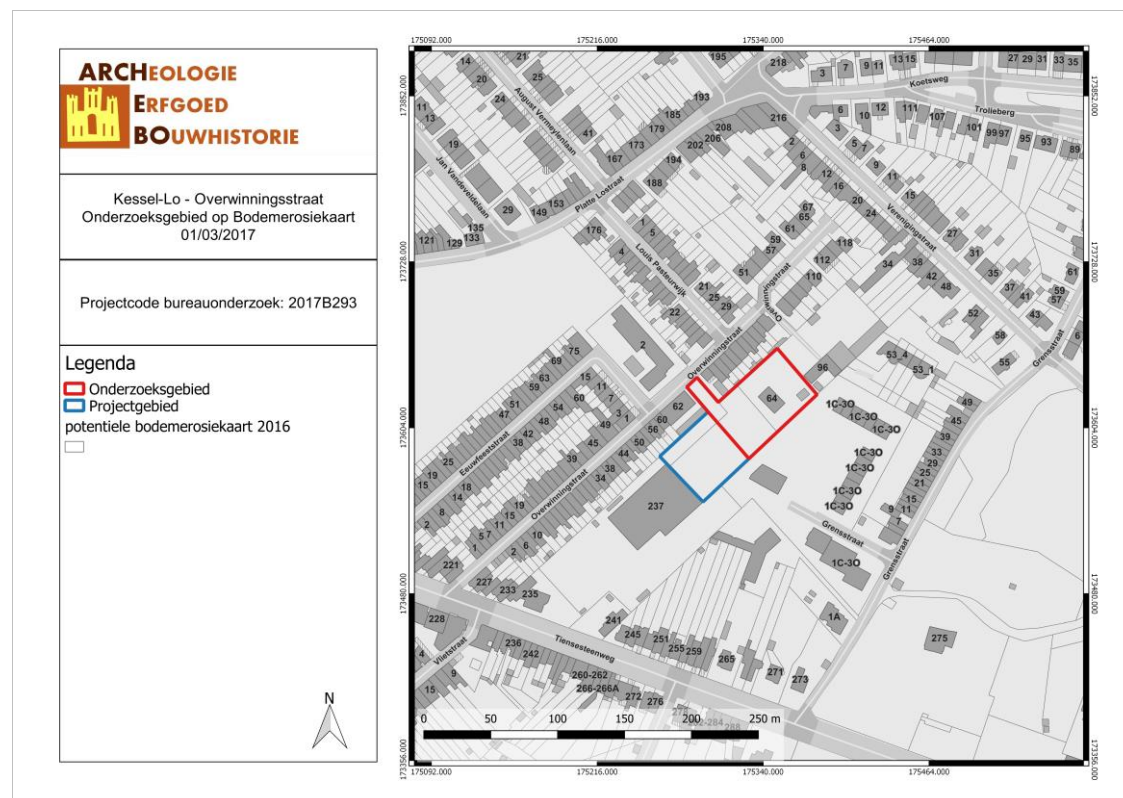
³ GOOSSENS E., GULLENTOPS F. en VANDENBERGHE N., *Toelichting bij de Quartairgeologische Kaart - Kaartblad 32, Leuven*, Leuven, 2007, p. 29.

KEOV/17/03/01/12 - Digitale aanmaak

Figuur 20: Situering van het onderzoeksgebied op de bodemkaart Vlaanderen (DOV, 2017).

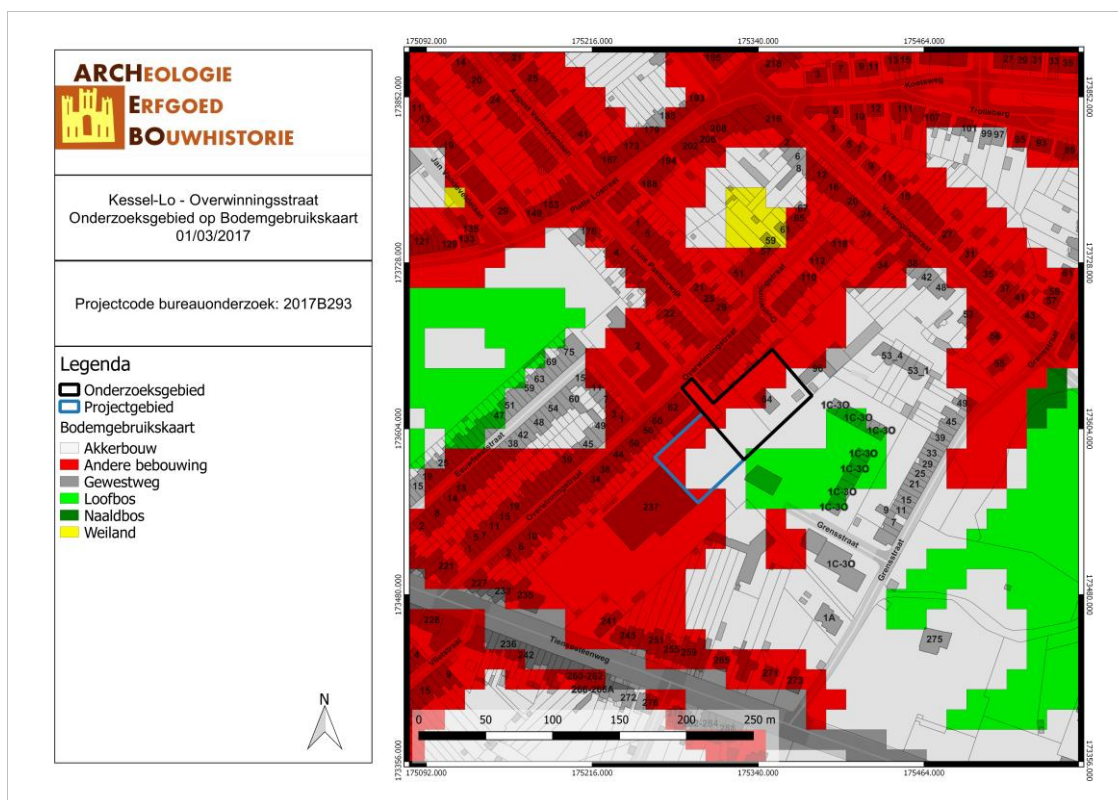
Op de Potentiële bodemerosiekaart is het onderzoeksgebied niet gekarteerd.

KEOV/17/03/01/13 - Digitale aanmaak

Figuur 21: Situering van het onderzoeksgebied op de potentiële bodemerosiekaart (Geopunt, 2017).

Volgens de bodemgebruiksk kaart ligt het onderzoeksgebied onder ‘andere bebouwing’ en ‘akkerbouw’.

KEOV/17/03/01/14 - Digitale aanmaak

Figuur 22: Bodemgebruik in de omgeving van het plangebied volgens de bodemgebruiksk kaart (Geopunt, 2017).

3.2 ARCHEOLOGISCHE EN ERFGOEDKUNDIGE DATA

3.2.1 Centrale Archeologische Inventaris (CAI)

Binnen het plangebied zelf zijn er geen archeologische waarden bekend. De Centrale Archeologische inventaris toont wel verschillende vondsten in de directe omgeving, 700 meter in zuidoostelijke richting.

De **Kapel der Ziekenlieden** en het **Ziekenliedenklooster** liggen op ongeveer 800 meter van het onderzoeksgebied. Beide dateren uit de late middeleeuwen. Het **Ziekenliedenklooster** was waarschijnlijk een lazarij die hoorde bij de **Kapel van de Ziekenlieden**. De eerste werd reeds in 1293 vermeld in een cijsboek van de Abdij van Park. De Ferrariskaart maakt geen melding meer van het **Ziekenliedenklooster**. De **Kapel der Ziekenlieden** bevond zich op de hoek van de Ziekelingenstraat en de Oudebaan (de huidige Tiensesteenweg) en stond beter bekend als de O.L.V. van Grueningen. De eerste vermelding stamt uit 1372.

In de ruime omgeving van maximum 1 km bevinden zich nog enkele andere archeologische waarden. Het betreft onder meer de **tweede stadsomwalling** met de **Tiensepoort** en **Abdij van Park**, respectievelijk uit de late en volle middeleeuwen. Net ten noorden van de **Abdij van Park** zijn de restanten van een **Norbertijnerweg** uit de vroege middeleeuwen of Merovingische periode gevonden.

CAI-Locatie	Beschrijving	Datering
165087	Bunker F 6	20 ^{ste} eeuw
3136	Kapel der Ziekenlieden	Late middeleeuwen
6058	Ziekenliedenklooster	Late middeleeuwen

20071	Norbertijnerweg I	Nieuwe tijd
150594	Norbertijnerweg II	Vroege middeleeuwen / Merovingische periode
207251	Tiensepoort	Late middeleeuwen
207249	Tweede stadsomwalling	Late middeleeuwen
165086	Bunker F 5	20 ^{ste} eeuw
2204	Abdij van Park	Volle middeleeuwen
165088	Bunker F 7	20 ^{ste} eeuw
162434	Diestsepoort 2	Late middeleeuwen
3425	Diestsepoort 1	Late middeleeuwen
162436	Busstelplaats	Late middeleeuwen

KEOV/17/03/01/15 - Digitale aanmaak

Figuur 23: Kaart met aanduiding van het projectgebied en de vondstlocaties uit de CAI (CAI, 2017).

3.2.2 Inventaris Onroerend Erfgoed (IOE)

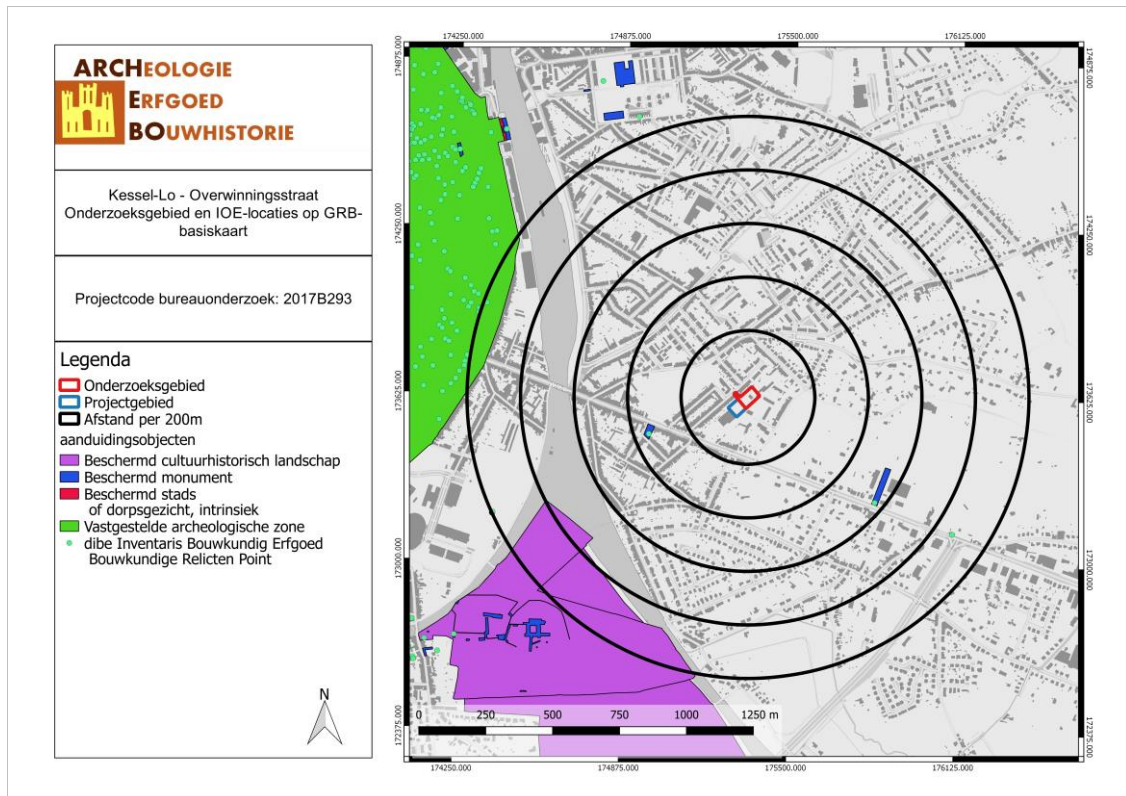
De Inventaris van het onroerend erfgoed biedt een overzicht van waardevol erfgoed in Vlaanderen. Zowel bouwkundig, archeologisch, landschappelijk als varend erfgoed zijn opgenomen in deze databank, goed voor meer dan 83.000 erfgoedobjecten in totaal. Op basis van diverse zoekcriteria kan er heel gericht naar de verschillende erfgoedobjecten zoeken. Erfgoedobjecten kunnen vastgesteld en/of beschermd zijn.⁴

⁴ Agentschap Onroerend Erfgoed, 'Inventaris Onroerend Erfgoed', geraadpleegd 2 maart 2017, <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/>.

Het onderzoeksgebied zelf bevindt zich niet in een vastgestelde archeologische zone en staat niet genoteerd als bouwkundig erfgoed.

In de omgeving van 200 tot 600 meter van het onderzoeksgebied bevinden zich twee beschermde monumenten, nl. de parochiekerk Sint-Franciscus en Villa Roma die dateren uit de jaren 1930.

Binnen een straal van 1km bevinden zich nog een deel van de historische stadskern van Leuven en de site van Abdij van Park. Deze laatste staat op de inventaris van Beschermde cultuurhistorische landschappen en de inventaris historische tuinen en parken.

KEOV/17/03/02/16 - Digitale aanmaak

Figuur 24: Kaart met situering van het onderzoeksgebied en CAI-locaties op GRB-basiskaart (CAI, 2017)

3.3 HISTORIEK EN CARTOGRAFISCHE BRONNEN

3.3.1 Onderzoek historische bronnen

De toponiem Kessel-Lo kan vertaald worden als 'kasteel met hertogelijke bossen' ('Kessel' als 'castellum' en 'Lo' als hertogelijke bossen). In de elfde eeuw zou op de plaats die nu bekend staat als Kessel-Lo, meer bepaald op de Kesselberg, een burcht gestaan hebben.

Het oostelijk deel van Leuven bestond lang uit hertogelijke bossen, ook wel 'Lo' genoemd. In de 14de eeuw rooiden de Brabantse hertogen de bossen in het gebied dat zich ongeveer tussen de huidige Diestesteeweg en Tiensesteenweg bevond. Dit gebied stond toen beter bekend als de 'kuip van Leuven'. Inwoners van dit gebied hadden dezelfde rechten als de inwoners van de stad Leuven.

Tijdens het Ancien Regime is er nog geen sprake van Kessel-Lo. In de omgeving waren enkele landbouwgehuchten te vinden. In de 16de eeuw zou het om circa 25 huizen gaan.

Begin 19de eeuw bestond Kessel-Lo uit de aparte delen Kessel en Lo. Kessel hoorde bij de gemeente Linden en Lo bij de gemeente Pellenberg. In 1827 werden deze twee gebieden samengevoegd tot Kessel-Lo, maar de gemeente bleef grotendeels agrarisch gebied.

De Centrale Werkplaats langs de spoorwegen bood veel werkgelegenheden. Dit zorgde voor een bevolkingstoename gedurende de tweede helft van de 19de eeuw, maar het is pas met de naoorlogse heropbouw dat de verstedelijking van Kessel-Lo in een stroomversnelling kwam. Het grootste deel van Kessel-Lo wordt verkaveld in de jaren 1960, 1970 en 1980 tot heden.

Kessel-Lo bleef een onafhankelijke gemeente tot 1977. In dat jaar veranderden de gemeentegrenzen in heel België en Kessel-Lo werd een deelgemeente van de stad Leuven. In 2014 telde Kessel-Lo bijna 30.000 inwoners.⁵

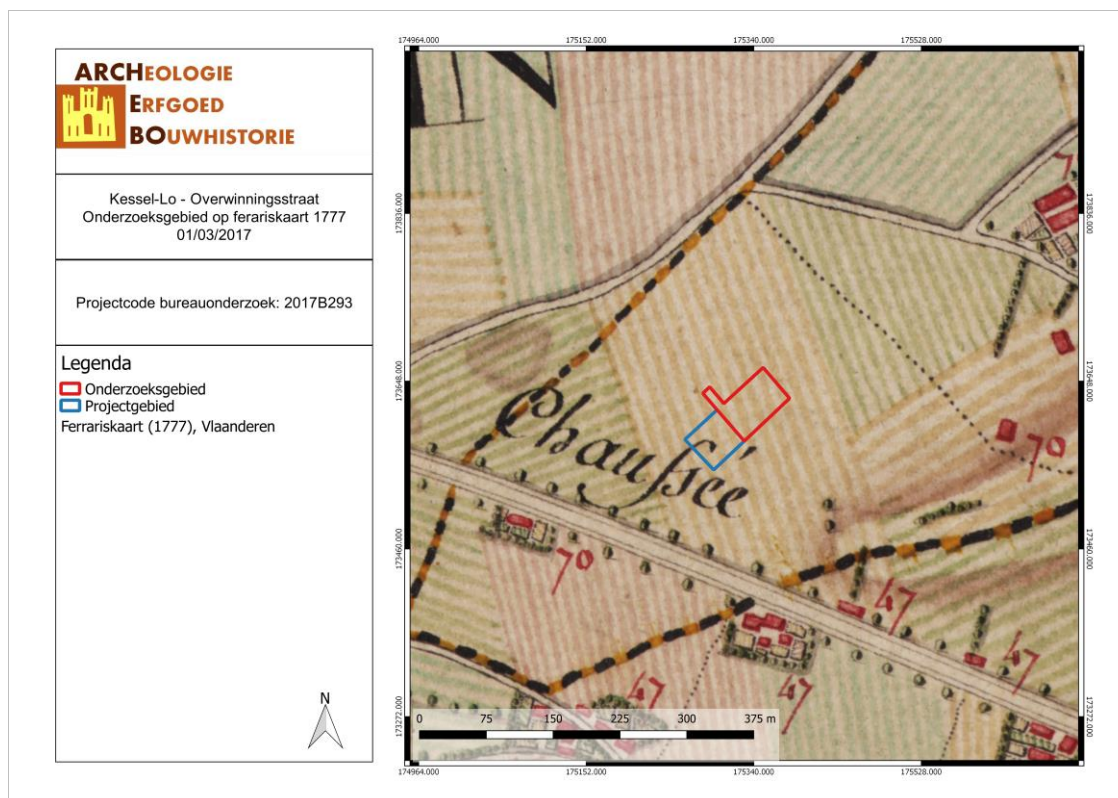
3.3.2 Historische situatie aan de hand van cartografische bronnen

Een belangrijke bron van informatie wordt geleverd door het historisch kaartmateriaal. Dit om na te gaan of er bebouwing is geweest op het terrein in historische tijden, of dat het landgebruik van het perceel is gewijzigd doorheen de tijd. Hierbij moet wel rekening gehouden worden met het feit dat de eerste bruikbare kaarten pas vanaf de 16de eeuw of later voorhanden zijn.

Bovendien is de afwezigheid van bebouwing op kaarten geen garantie dat er geen bebouwing is geweest. In de beginperiode van de cartografie werden voornamelijk grotere nederzettingen en belangrijkere bouwwerken zoals kerken, kloosters en kastelen weergegeven en was er weinig of geen aandacht voor de burgerlijke architectuur. Pas vanaf de 19de eeuw verschijnen de eerste gedetailleerde kaarten. Mogelijk eerder aanwezige middeleeuwse structuren waren misschien reeds verdwenen.

De Ferrariskaarten zijn een verzameling van 275 uiterst gedetailleerde topografische kaarten van de Oostenrijkse Nederlanden. Ze zijn opgemaakt tussen 1771 en 1778 onder leiding van veldmaarschalk Joseph de Ferraris. Het is de eerste systematische kartering van het Belgische grondgebied, hoewel soms lokale verschuivingen mogelijk zijn. Op de Ferrariskaart valt af te leiden dat er voor deze periode geen bebouwing aanwezig was. Het projectgebied was in gebruik als akker- en weilanden. Langs de Tiensesteenweg bevonden zich wel al enkele woningen.

⁵ COCKS E. en HUYBENS G., *De Leuvense prentenatlas: zeventiende eeuwse tekeningen uit de Koninklijke Bibliotheek te Brussel*, Leuven, 2003, s.p.; 'Geschiedenis van Kessel-Lo', geraadpleegd op 2 maart 2017, http://www.opvoedingstraat.be/Geschiedenis/geschiedenis_kessel-lo.html.

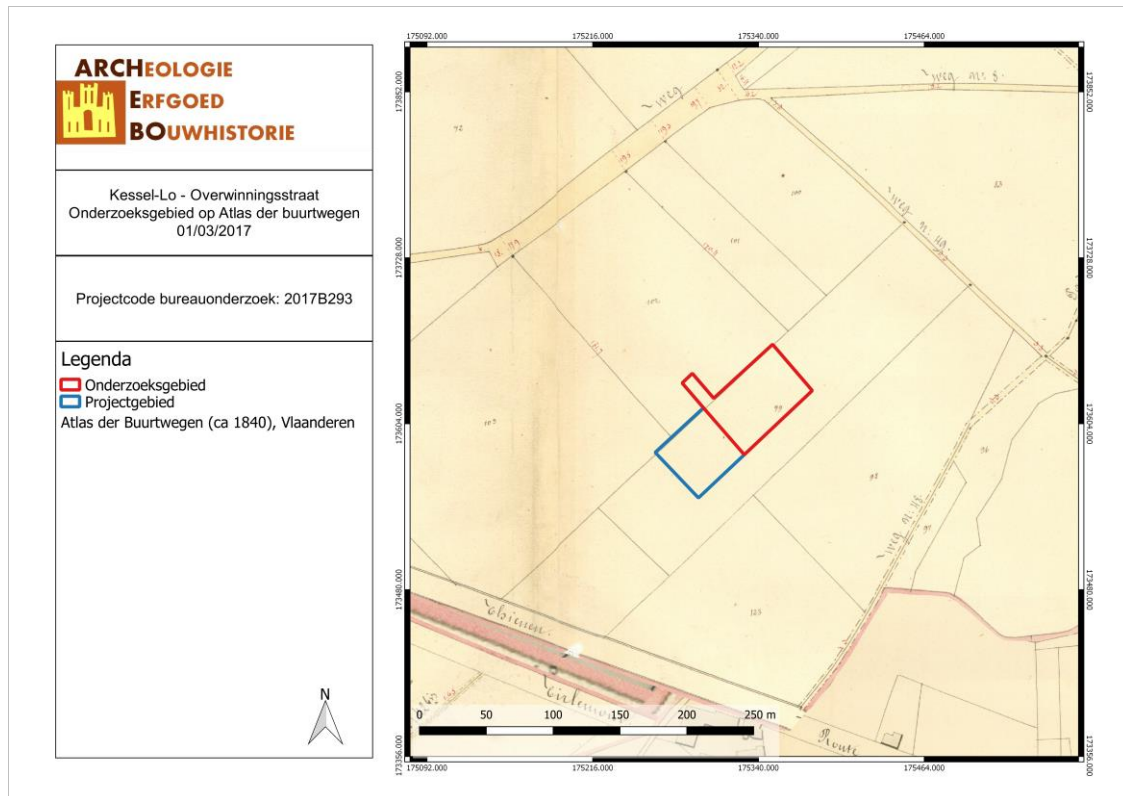

KEOV/17/03/01/17 - Digitale aanmaak

Figuur 25: Detail uit de Ferrariskaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt, 2017).

De Atlassen der Buurtwegen werden opgemaakt in uitvoering de wet van 10 april 1841. De wetgever wilde in 1841 ondubbelzinnig aanduiden welke kleine wegen een openbaar karakter hadden. Bedoeling was dus een inventarisatie te maken van alle 'openbare' wegen en 'private wegen met openbare erfdienstbaarheid'. De atlas maakt een onderscheid in buurtwegen en voetwegen (sentiers). Voetwegen zijn smalle wegen (soms maar 1 meter breed) en de bedding behoort gewoonlijk toe aan de aangelanden. In de periode 1843-1845 werden voor alle gemeenten leggers, openbare registers, van de buurtwegen opgemaakt. Deze zijn de geschiedenis ingegaan als Atlassen der Buurtwegen. Per toenmalige gemeente werd een atlas opgemaakt, met uitzondering van een aantal stadskernen.⁶ Ook op de Atlassen der buurtwegen is nog geen bebouwing te onderscheiden op de percelen.

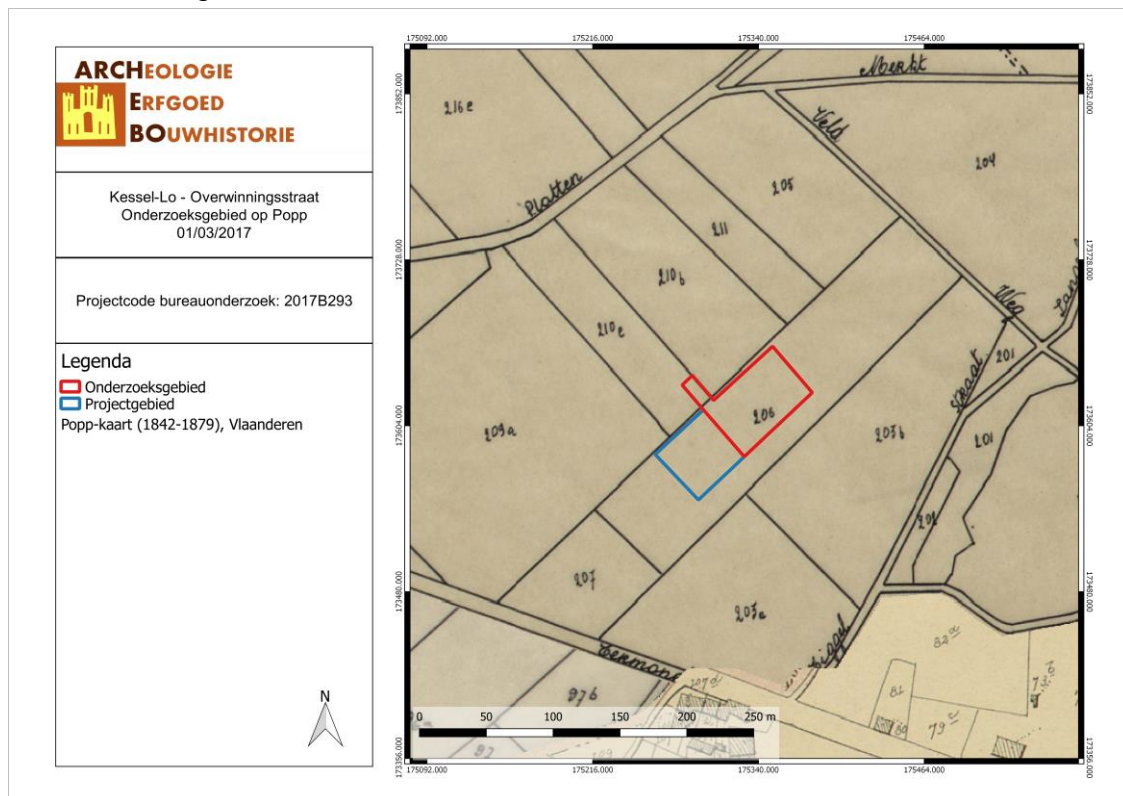
⁶ Geopunt Vlaanderen, 'Atlas der Buurtwegen', geraadpleegd 2 maart 2017, <http://www.geopunt.be/catalogus/datasetfolder/8264f16f-45d2-4eae-bc77-f003c7830b20>.

KEOV/17/03/01/18 - Digitale aanmaak

Figuur 26: Situering van het onderzoeksgebied op de Atlas der Buurtwegen (Geopunt, 2017).

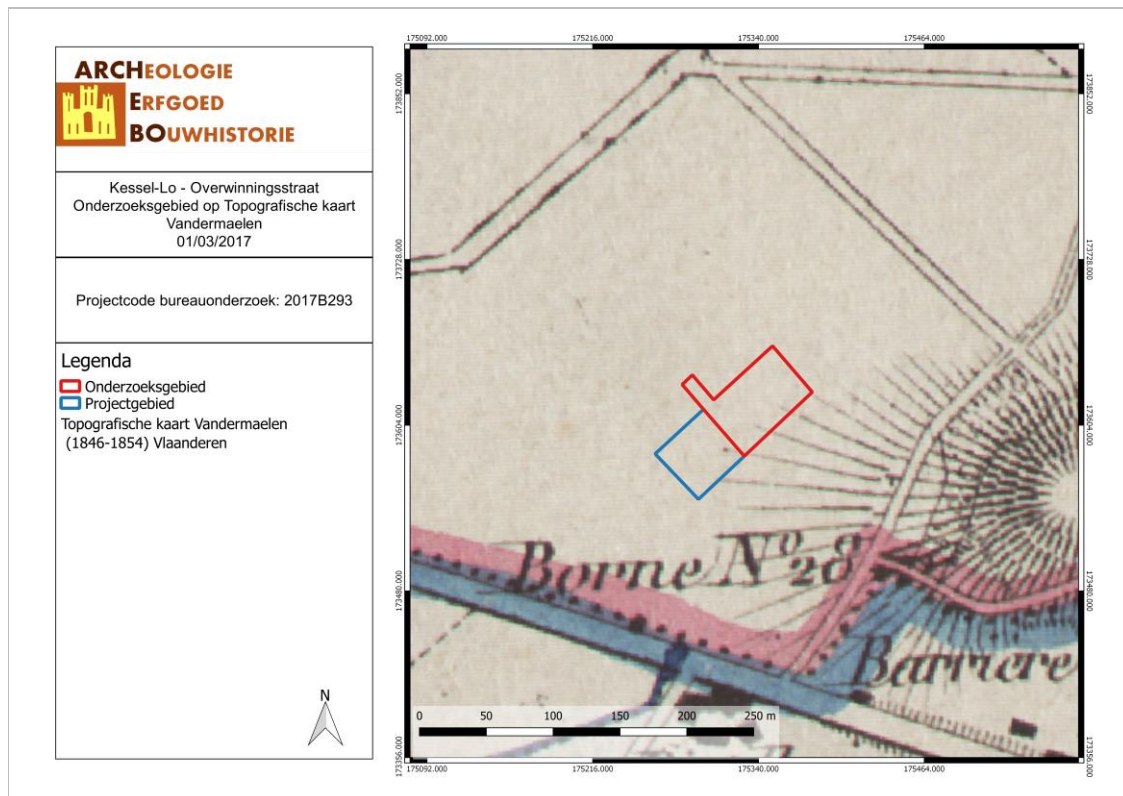
Het cartografisch materiaal uit de 19de eeuw (Popp-kaart) toont het onderzoeksgebied nog steeds zonder bebouwing.

KEOV/17/03/01/19 - Digitale aanmaak

Figuur 27: Situering van het onderzoeksgebied op de Poppkaart (Geopunt, 2017).

De kaarten Vandermaelen of Vandermaelenkaarten zijn een verzameling van historische kaarten van België, gemaakt door Philippe Vandermaelen (1795-1869). De Belgische overheid zag voor zichzelf geen taak weggelegd om de kadastergegevens in plannen om te zetten, maar hoopte dat anderen deze taak op zich zouden nemen. In 1836 kreeg Vandermaelen toelating om de kadastergegevens te gebruiken en in kaart te brengen. Dit resulteerde in de topografische kaart 'Carte topographique de la Belgique', gemaakt tussen 1846 en 1854 op 250 folio's op schaal 1/20.000. Deze kaarten geven een gedetailleerd beeld van heel België en worden beschouwd als de opvolger van de Ferrariskaarten uit de periode 1771-1778.⁷

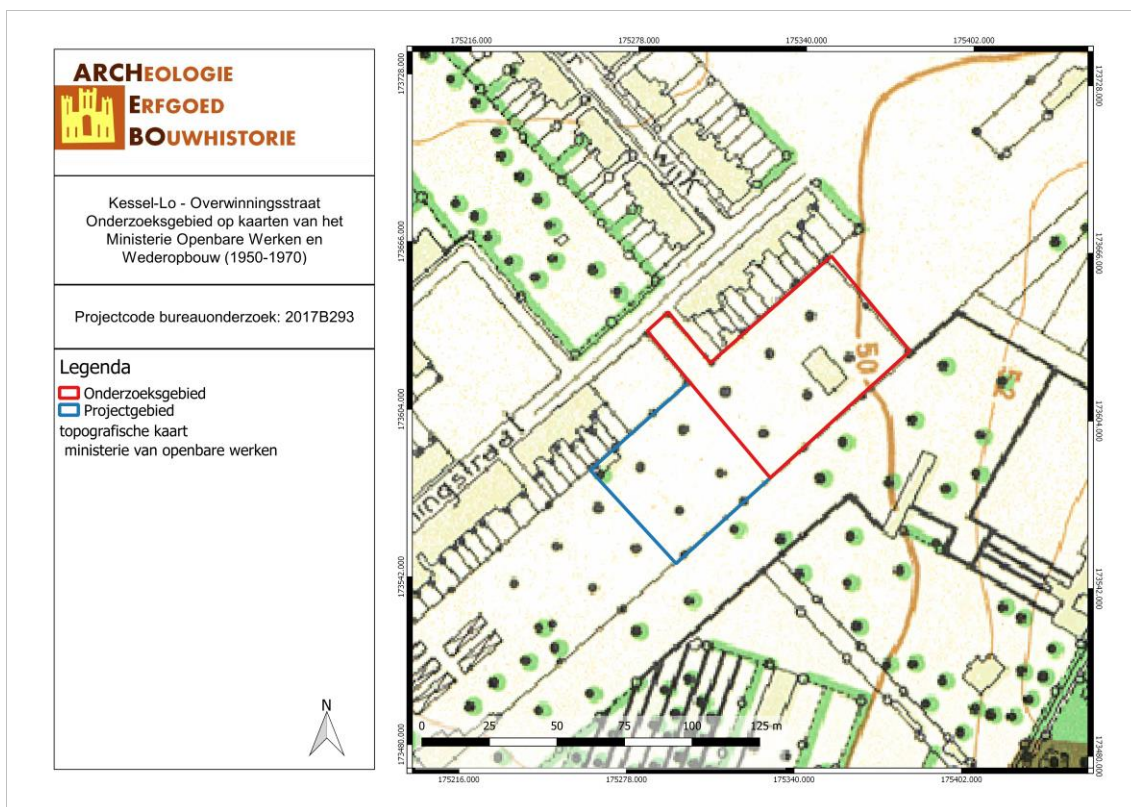
KEOV/17/03/01/20 - Digitale aanmaak

Figuur 28: Situering van het onderzoeksgebied op de kaart van Vandermaelen (Geopunt, 2017).

Op de kaart van het Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw (1950-1970) is het projectgebied met de bebouwing en de verkavelingen langs de Overwinningstraat wel al te zien. De Dienst voor Topografie en Fotogrammetrie maakte de kaarten na de Tweede Wereldoorlog op basis van fotogrammetrische reconstructies. De kaarten omvatten een groot deel van de kust en de steden Brugge, Roeselare, Kortrijk, Gent, Antwerpen, Brussel (en omgeving), Leuven, Diest en Genk.⁸ Hierdoor besluiten we ook dat de percelen sindsdien geen noemenswaardige verbouwingen of wijzigingen sinds de jaren 1950-1970 ondergaan hebben.

⁷ Wikipedia, 'Vandermaelenkaarten', online encyclopedie, *Wikipedia*, geraadpleegd 2 maart 2017, <https://nl.wikipedia.org/wiki/Vandermaelenkaarten>.

⁸ DUVOSQUEL J.-M., 'Kaarten en plannen, topografische iconografie', in: VAN DEN EECKHOUT P. en VANTHEMSCHE G. (eds.), *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19e-21ste eeuw*, Brussel, 2009, p. 1399.

KEOV/17/03/02/21 - Digitale aanmaak

Figuur 29: Situering van het onderzoeksgebied op de kaart van het Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw (Geopunt, 2017).

3.4 ARCHEOLOGISCHE VERWACHTING

Aan de hand van de historische informatie en het kaartmateriaal kon worden achterhaald dat er binnen het onderzoeksgebied geen bebouwing aanwezig was tot de tweede helft van de twintigste eeuw. Mogelijk was dit wel het geval in voorgaande periode(s). Historisch gezien kunnen we voor het onderzoeksgebied dan ook spreken van een lage densiteit aan bebouwing.

In de ruime omgeving van het plangebied bevinden zich enkele archeologische waarden. Deze zijn echter weinig relevant voor het onderzoeksgebied zelf. Toch kan het terrein intacte archeologische waarden bevatten. Dit alles hangt echter af van de mate van verstoring van het terrein in het verleden. Aangezien sinds halverwege de twintigste eeuw bebouwing aanwezig is, is er een kans op verstoring van een deel van het terrein.

4 RESULTATEN BUREAUONDERZOEK

In dit hoofdstuk worden de resultaten van het bureauonderzoek samengevat en geanalyseerd. Deze analyse leidt tot een advies voor een eventueel vervolgonderzoek of voor een vrijgave van het terrein. Dit advies dient bekrachtigd te worden door het Agentschap Onroerend Erfgoed.

4.1 ALGEMEEN

Naar aanleiding van een stedenbouwkundige aanvraag heeft ARCHEBO bvba in opdracht van de opdrachtgever een bureauonderzoek uitgevoerd. Op de percelen komen vijf nieuwbouw ééngezinswoningen met wegenis en tuinaanleg. Voor deze realisatie zal de bestaande bebouwing gesloopt worden en de bomen verwijderd. De oppervlakte van het project beslaat ongeveer 3 476m².

Uit het bureauonderzoek is gebleken dat het onderzoeksgebied vermoedelijk landbouwgrond of akkerland bleef tot halverwege de twintigste eeuw. De eventuele exacte verstoring van de bodem door de bouw van de woning kon niet bepaald worden.

4.2 BEANTWOORDING ONDERZOEKSVRAGEN

Het doel van dit bureauonderzoek was een archeologische evaluatie van het terrein. Hierbij kunnen volgende onderzoeksvragen beantwoord worden:

1. Wat zijn de gekende archeologische en historische gegevens?

Historische gegevens werden door middel van bronnenonderzoek en cartografisch onderzoek verworven. Cartografisch onderzoek heeft aangetoond dat er geen bebouwing aanwezig was tot in de jaren 1950-1970. Historische bronnen leverden geen enkele aanwijzing op voor de vroegere periodes.

In de ruime omgeving van het plangebied bevinden zich nog enkele andere archeologische waarden. Het betreft de in het westen het historisch stadscentrum van Leuven. De laat middeleeuwse tweede stadsomwalling met de Tiensepoot valt nog binnen de perimeter van 1 km rond het onderzoeksgebied. In het zuiden ligt de Abdij van Park en een vroeg middeleeuwse Norbertijnerweg. Al deze archeologische waarden zijn weinig relevant voor het onderzoeksgebied.

2. Welke info valt er te vinden over de voormalige constructies op het terrein?

Aan de hand van de het kaartmateriaal konden we achterhalen dat er vanaf de late 18de eeuw tot 1950-1970 geen bebouwing op het terrein aanwezig was. Mogelijk was dit wel het geval in eerdere periodes.

3. Welke archeologische structuren kunnen ter hoogte van het onderzoeksgebied verwacht worden op basis van een analyse van het historische kaart- en bronnenmateriaal?

Zowel het historische kaart- als bronnenmateriaal geeft geen duidelijk beeld van wat er aan archeologische structuren op het terrein verwacht kan worden.

4. In welke mate en in welke zones kan er een recente verstoring verwacht worden van archeologisch erfgoed?

Het plaatsen van de bebouwing in de jaren 1950-1970 kan mogelijk, plaatselijk, het archeologisch niveau beschadigd of zelfs vernietigd hebben. Het is echter onduidelijk in hoeverre deze bouwfase het archeologisch niveau aangetast heeft.

4.3 SAMENVATTING / ASSESSMENT BUREAUONDERZOEK

In deze samenvatting wordt een kort overzicht gegeven van de werkwijze van het bureauonderzoek en de belangrijkste conclusies. Bovendien wordt een afweging gemaakt van de noodzaak voor verder vooronderzoek voor de locatie.

4.3.1 Samenvatting voor een gespecialiseerd publiek

In het onderzoeksgebied zal door Wouter en Sofie Vandenbussche – Lietaert een sloop en de bouw van nieuwbouwwoningen gepland worden. Het betreft de sloop en verwijdering van een bestaand gebouw uit de jaren 1950-1970 en de huidige groenaanleg. Hierna komen er op de nieuwe percelen twee gebouwen met nieuwe wegenis en tuinaanleg. Deze twee gebouwen zijn bedoeld voor vijf gezinnen. De huidige gebouwen hebben een totale oppervlakte van ongeveer 235m². De totale oppervlakte van het onderzoeksgebied waar werken zullen plaatsvinden is ongeveer 3.476m². De toekomstige bebouwing zal een oppervlakte van ongeveer 450m² innemen.

Landschappelijk gezien ligt het projectgebied in het Hageland met weinig hoogteverschil op het terrein zelf (volgens het Digitaal Hoogtemodel). Het terrein is onder bebouwing (OB) maar kan bodems van zand en leem bevatten.

Binnen het onderzoeksgebied zelf zijn geen archeologische waarden bekend. In de ruime omgeving van het plangebied zijn enkele archeologische waarden bekend. Het betreft in hoofdzaak de verloren gegane Kapel der Ziekenlieden en het Ziekenliedenklooster op ongeveer 800 meter van het onderzoeksgebied. Binnen een straal van 1km bevinden zich ook de tweede stadsomwalling van Leuven met de Tiensepoort, een vroegmiddeleeuwse Norbertijnerweg en de site van Abdij van Park. Al deze waarden zijn echter weinig relevant voor het onderzoeksgebied, wat niet wil zeggen dat er zich geen intacte archeologische waarden binnen het onderzoeksgebied kunnen bevinden.

Aan de hand van de het kaartmateriaal konden we achterhalen dat er binnen het onderzoeksgebied geen bebouwing aanwezig was tot halverwege de twintigste eeuw. De diepte van de verstoring door deze bebouwing kon niet geverifieerd worden. Mogelijk was zelfs oudere bebouwing aanwezig gezien de aanwezigheid van het historisch stadscentrum van Leuven, het Ziekenliedenklooster en de Abdij van Park in de omgeving.

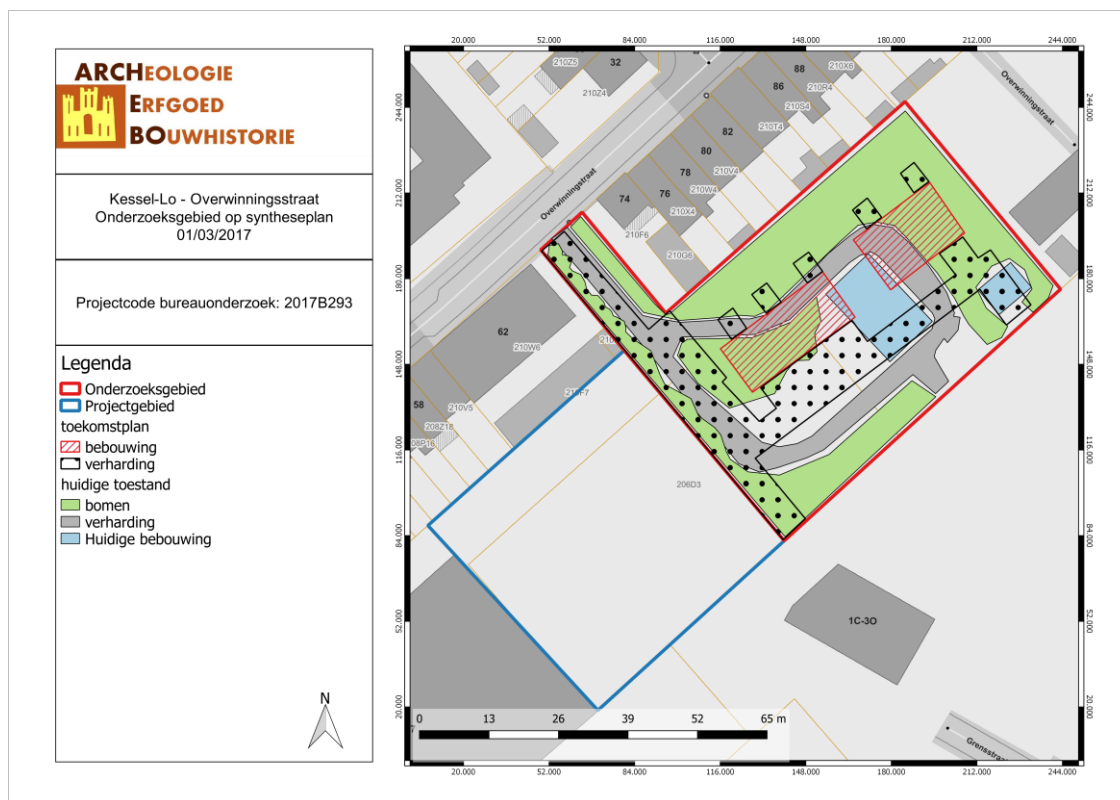
Om de mate van verstoring van het bodemarchief vast te stellen en na te gaan of er zich op het terrein intacte archeologische waarden bevinden, adviseert ARCHEBO bvba een vervolgonderzoek in de vorm van een proefsleuvenonderzoek. Dit onderzoek kan echter pas plaatsvinden na het kappen van de bomen en nadat de aanwezige bebouwing gesloopt is.

4.3.2 Samenvatting voor een niet-gespecialiseerd publiek

In het onderzoeksgebied zal door Wouter en Sofie Vandenbussche – Lietaert een sloop en de bouw van nieuwbouwwoningen gepland worden. Het betreft de sloop en verwijdering van een bestaand gebouw uit de jaren 1950-1970 en de huidige groenaanleg. Hierna komen er op de nieuwe percelen twee gebouwen met nieuwe wegenis en tuinaanleg.

In het projectgebied zijn geen archeologische waarden gekend. Wel is het Ziekenliedenklooster en de Kapel der Ziekenlieden in de directe omgeving aanwezig. In de ruime buurt (binnen een straal van 1km) bevinden zich ook de tweede stadsomwalling van Leuven met de Tiensepoort, een vroegmiddeleeuwse Norbertijnerweg en de site van de Abdij van Park. Deze waarden zijn weinig relevant voor het onderzoeksgebied, wat echter niet wil zeggen dat er zich geen intacte archeologische waarden binnen het onderzoeksgebied kunnen bevinden.

Mogelijk kent het terrein verstoringen door de bouw van de bestaande bebouwing. Om de mate van verstoring van het bodemarchief vast te stellen en na te gaan of er zich op het terrein geen intacte archeologische waarden bevinden, adviseert ARCHEBO bvba een vervolgonderzoek in de vorm van een proefsleuvenonderzoek. Dit onderzoek kan echter pas plaatsvinden na het kappen van de bomen en nadat de aanwezige bebouwing gesloopt is.

KEOV/17/03/01/22 - Digitale aanmaak

Figuur 30: Syntheseplan met aanduiding van de geplande werken (Geopunt, 2017).

4.4 PROGRAMMA VAN MAATREGELEN

Uit het bureauonderzoek is gebleken dat de geplande werken het archeologisch bodemarchief zullen verstoren en dat het terrein mogelijk intacte archeologische waarden kan bevinden. ARCHEBO bvba adviseert dan ook een vervolgonderzoek in de vorm van een proefsleuvenonderzoek. De voorgestelde uitvoeringswijze van dit onderzoek, vormt het onderwerp van het Programma van Maatregelen.

5 BIBLIOGRAFIE

Publicaties:

COCKS E. en HUYBENS G., *De Leuvense prentenatlas: zeventiende eeuwse tekeningen uit de Koninklijke Bibliotheek te Brussel*, Leuven, 2003.

DUVOSQUEL J.-M., 'Kaarten en plannen, topografische iconografie', in: VAN DEN EECKHOUT P. en VANTHEMSCHE G. (eds.), *Bronnen voor de studie van het hedendaagse België, 19e-21ste eeuw*, Brussel, 2009.

GOOSSENS E., GULLENTOPS F. en VANDENBERGHE N., *Toelichting bij de Quartargeologische Kaart - Kaartblad 32, Leuven*, Leuven, 2007.

GULLENTOPS F. en BROOTHAERS L., *Overzicht van de geologie van Vlaanderen*, Brussel, 1996.

LAGA P. en LOUWYE S., 'Paleogene and Neogene lithostratigraphic units (Belgium)', bewerkt door S. Geets, in: *Geologica Belgica*, 4, 2001.

Online bronnen

Agentschap Onroerend Erfgoed, 'Inventaris Onroerend Erfgoed', geraadpleegd 2 maart 2017, <https://inventaris.onroenderfgoed.be/>.

Geopunt Vlaanderen, 'Atlas der Buurtwegen', geraadpleegd 2 maart 2017, <http://www.geopunt.be/catalogus/datasetfolder/8264f16f-45d2-4eae-bc77-f003c7830b20>.

'Geschiedenis van Kessel-Lo', geraadpleegd op 2 maart 2017, http://www.opvoedingstraat.be/Geschiedenis/geschiedenis_kessel-lo.html.

Wikipedia, 'Vandermaelenkaarten', online encyclopedie, *Wikipedia*, geraadpleegd 2 maart 2017, <https://nl.wikipedia.org/wiki/Vandermaelenkaarten>.

6 FIGURENLIJST

Figuur 1: Criteria bij een stedenbouwkundige vergunning.	4
Figuur 2: Situering van het onderzoeksgebied en de coördinaten op de GRB-kadasterkaart (Geopunt, 2017).....	6
Figuur 3: Situering van het onderzoeksgebied op Orthofoto (Geopunt, 2017)	6
Figuur 4: Overwinningstraat (Officeu architects, 2017).....	8
Figuur 5: Bestaande woning (Officeu architects, 2017)	8
Figuur 6: Toegang (Officeu architects, 2017)	8
Figuur 7: Bestaande weg van Overwinningstraat naar woning (Officeu architects, 2017).....	8
Figuur 8: Situering van de foto's op het Photokey plan (Geopunt, 2017).....	9
Figuur 9: Situering van het onderzoeksgebied op Orthofoto (Geopunt, 2017)	9
Figuur 10: Plannen met de geplande werken (Officeu architects, 2017)	10
Figuur 11: Situering van het onderzoeksgebied op Toekomstplan (ARCHEBO bvba, 2017)	10
Figuur 12: Topografische kaart met situering van het onderzoeksgebied (Geopunt, 2017).....	11
Figuur 13: Situering van het onderzoeksgebied op het Digitaal Hoogtemodel (Geopunt, 2017).	12
Figuur 14: Hoogteprofiel doorheen het plangebied in N-Z richting (Geopunt, 2017).....	12
Figuur 15: Het onderzoeksgebied in Kessel-Lo aangegeven op de Traditionele Landschappenkaart (Geopunt, 2017)	13
Figuur 16: Situering van het onderzoeksgebied op de Tertiairgeologische kaart (DOV, 2017).	14
Figuur 17: Situering van het onderzoeksgebied op de Quartairgeologische kaart 1/200.000 (DOV, 2017).	15
Figuur 18: Uitleg van het type volgens de quartairgeologische kaart, schaal 1/200.000 (DOV, 2017).....	15
Figuur 19: Situering van het onderzoeksgebied op de Quartairgeologische kaart 1/50.000 (DOV, 2017).....	16
Figuur 20: Situering van het onderzoeksgebied op de bodemkaart Vlaanderen (DOV, 2017).	17
Figuur 21: Situering van het onderzoeksgebied op de potentiële bodemerosiekaart (Geopunt, 2017). ..	17
Figuur 22: Bodemgebruik in de omgeving van het plangebied volgens de bodemgebruikskaart (Geopunt, 2017).....	18
Figuur 23: Kaart met aanduiding van het projectgebied en de vondstlocaties uit de CAI (CAI, 2017).	19
Figuur 24: Kaart met situering van het onderzoeksgebied en CAI-locaties op GRB-basiskaart (CAI, 2017)	20
Figuur 25: Detail uit de Ferrariskaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (Geopunt, 2017).....	22
Figuur 26: Situering van het onderzoeksgebied op de Atlas der Buurtwegen (Geopunt, 2017).....	23
Figuur 27: Situering van het onderzoeksgebied op de Poppkaart (Geopunt, 2017).	23
Figuur 28: Situering van het onderzoeksgebied op de kaart van Vandermaelen (Geopunt, 2017).	24
Figuur 29: Situering van het onderzoeksgebied op de kaart van het Ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw (Geopunt, 2017).	25
Figuur 30: Syntheseplan met aanduiding van de geplande werken (Geopunt, 2017).	28

7 PLANNENLIJST

KEOV/17/03/01/1 - Digitale aanmaak.....	6
KEOV/17/03/01/2 - Digitale aanmaak.....	6
KEOV/17/03/06/3 - Digitale aanmaak.....	9
KEOV/17/03/01/4 - Digitale aanmaak.....	9
KEOV/17/03/01/5 - Digitale aanmaak.....	10
KEOV/17/03/01/6 - Digitale aanmaak.....	11
KEOV/17/03/01/7 - Digitale aanmaak.....	12
KEOV/17/03/01/8 - Digitale aanmaak.....	13
KEOV/17/03/01/9 - Digitale aanmaak.....	14
KEOV/17/03/01/10 - Digitale aanmaak.....	15
KEOV/17/03/01/11 - Digitale aanmaak.....	16
KEOV/17/03/01/12 - Digitale aanmaak.....	17
KEOV/17/03/01/13 - Digitale aanmaak.....	17
KEOV/17/03/01/14 - Digitale aanmaak.....	18
KEOV/17/03/01/15 - Digitale aanmaak.....	19
KEOV/17/03/02/16 - Digitale aanmaak.....	20
KEOV/17/03/01/17 - Digitale aanmaak.....	22
KEOV/17/03/01/18 - Digitale aanmaak.....	23
KEOV/17/03/01/19 - Digitale aanmaak.....	23
KEOV/17/03/01/20 - Digitale aanmaak.....	24
KEOV/17/03/02/21 - Digitale aanmaak.....	25
KEOV/17/03/01/22 - Digitale aanmaak.....	28